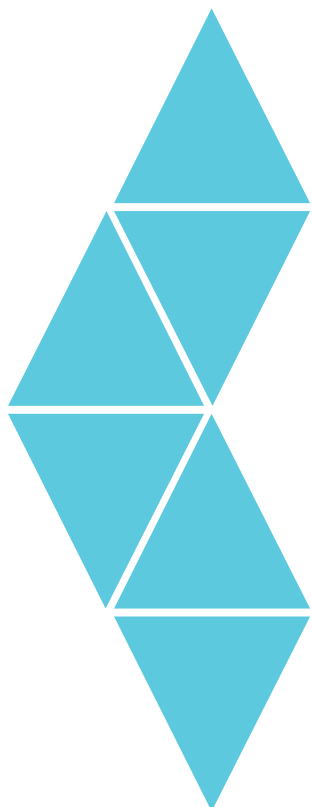

Deling av ting og penger ved skilsmisse og død

JURK

juridisk rådgivning for kvinner

FORORD

Denne brosjyren handler om «skifteoppgjør». «Skifte» betyr «å dele». I brosjyren snakker vi om reglene som gjelder for deling av penger og ting ved skilsmisse eller død.

Brosjyren er laget til et prosjekt vi har som heter Jussambassadør-prosjektet. I Jussambassadør-prosjektet er det thailandske og polske kvinner som får opplæring i bestemte temaer som de skal lære videre. Brosjyren er laget for å passe til et foredrag som Jussambassadørene holder. Det går fint an å lese brosjyren uten å ha hørt foredraget.

Vi har prøvd å lage brosjyren så lettlest som mulig. Det er derfor vi for eksempel skriver «du» mange steder, selv om vi vet at mange som leser denne brosjyren ikke har vært igjennom et skifteoppgjør.

Jussambassadør-prosjektet er betalt av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Vi takker for pengene til å holde kurs og lage brosjyrer.

Vi takker også Jussambassadørene våre – en super gjeng kvinner som hjelper andre kvinner ved å lære seg opp i temaer som de kan lære videre. Vi som jobber i JURK lærer også masse av å få jobbe med Jussambassadørene.

Hvis du har flere spørsmål etter å ha lest brosjyren kan du ta kontakt med JURK, eller se om det er noen av de andre stedene vi skriver om i siste kapittel som kan være til nytte.

Brosjyren finnes på norsk, polsk og thailandsk.

Vennlig hilsen

Hanna Rummelhoff

fagrådgiver i JURK og prosjektleder for Jussambassadør-prosjektet.

INNHOOLD

INNLEDNING	3
DELING AV TING OG PENGER VED SEPARASJON OG SKILSMISSE	4
1.0 Hvilket lands regler skal gjelde?	4
1.1 Ektefellene kan inngå avtale om deling	4
1.2 Når skal man dele?	4
Penger og ting som er felleseie.....	5
1.4 Ektefellenes felles «verdier» minus gjeld skal deles likt	5
1.5 Hvordan gjeld skal trekkes fra.....	6
Ektefellene har bare felleseie og ingen verdier skal skjevdeles.....	6
Ektefellene har verdier som ikke skal deles likt.....	7
Felles gjeld.....	8
1.6 Hva kan holdes utenfor deling?.....	9
Skjevdeling	9
Andre verdier som ektefellene ikke må dele	11
Særeie.....	11
Ektefellebidrag.....	12
1.7 Deling av «ting»	12
Hvem eier hva?	13
Eneie og sameie	13
Egne regler for felles bolig og møbler.....	14
1.8 Privat eller offentlig skifte.....	15
DELING AV TING OG PENGER VED ARV.....	17
2.0 Når den ene ektefellen dør.....	17
2.1 Uskifte.....	17
Hva kan ektefellen sitte i uskifte med?	18
Hva kan ektefellen bestemme i uskifte?.....	18
Særkullsbarn må si ja til uskifte	18
Hva må du vite om uskifte?.....	19
2.2 Hvordan skal arven deles mellom ektefellen og andre arvinger?	21
Ektefellens del	21
Barnas del	22
Deling av arv gjennom testament	22
2.3 Deling av «ting»	23
2.4 Privat eller offentlig skifte.....	24
HVOR KAN DU FÅ HJELP?.....	25

INNLEDNING

Samlivet tar slutt

Når to personer flytter sammen eller gifter seg, starter et samliv. Dette samlivet kan ta slutt enten ved at personene går fra hverandre eller ved at den ene personen dør.

«Å skifte» = «Å dele»

Når samlivet tar slutt er det mange praktiske forhold som må ordnes. Blant annet må man finne ut hvem som skal ha hva. Både ting og penger må deles. Denne delingen kaller vi et «skifteoppgjør». Under vil vi bruke ordene «dele» og «deling» når vi snakker om skifteoppgjør.

Personer som har bodd sammen lenge kan ha mye forskjellig som må deles. Et skifteoppgjør kan derfor være praktisk vanskelig. Det kan også være vanskelig fordi forholdet mellom personene er konfliktfyllt og det er mange følelser involvert.

I denne brosjyren skal vi først snakke om reglene for deling av ting og penger ved separasjon og skilsmisse. Etterpå snakker vi om reglene for deling ved død.

DELING AV TING OG PENGER VED SEPARASJON OG SKILSMISSE

1.0 Hvilket lands regler skal gjelde?

Hovedregelen er at ektefellenes penger og ting skal deles etter de reglene i det landet der de bodde sammen først. Ektefellene kan likevel avtale at de skal bruke norske regler.

1.1 Ektefellene kan inngå avtale om deling

«avtalefrihet» Utgangspunktet for deling er at ektefellene har «avtalefrihet». Det betyr at ektefellene kan bestemme hvordan ting og penger skal deles. En avtale er bindende for ektefellene selv om reglene for deling i ekteskapsloven sier noe annet. Det er viktig å vite.

En avtale er bindende Avtalen må ikke være skriftlig for å være bindende, men JURK anbefaler at avtalen skrives ned. Skriftlighet gjør det lettere å vite hva som er avtalt. Du kan også vise til avtalen hvis dere senere blir uenige om hva som var avtalen.

Hva sier loven? Hvis ektefellene ikke klarer å bli enige om hvordan penger og ting skal deles må de følge reglene i ekteskapsloven. Det er disse reglene vi skal se nærmere på under.

1.2 Når skal man dele?

Søknad om separasjon og skilsmisse Når ektefellene ønsker å avslutte samlivet er det vanlig å søke om separasjon og skilsmisse til fylkesmannen. Den ene ektefellen kan kreve at deling skjer når

fylkesmannen har godkjent denne søknaden. Da får ektefellene et brev fra fylkesmannen om at de er separert eller skilt.

1.3 Hva skal deles?

«Skjæringstidspunktet» Det er pengene og tingene ektefellene eide da de sendte søknad om separasjon og skilsmisse til fylkesmannen som skal deles. Hvis ektefellene flyttet fra hverandre før de sendte søknad om separasjon til fylkesmannen, er det pengene og tingene de hadde på dette tidspunktet som skal deles.

Penger og ting som er felleseie

«Felleseie» og «særeie» er ord som brukes for å si hva som skal deles. Det er bare ting og penger som er «felleseie» som skal deles. Hvis ektefellene ikke har avtalt noe annet har de «felleseie». Du kan lese om «særeie» på side 11.

1.4 Ektefellenes felles «verdier» minus gjeld skal deles likt

Verdiregler Reglene om deling er «verdiregler». Det vil si at reglene sier hvor mye «penger» hver av ektefellene skal ha ved deling, men ikke hvem som skal ha en bestemt ting. Under snakker vi derfor bare om «penger» eller «verdier». Hvordan bestemte «ting» skal deles kan du lese mer om under punkt 1.7.

Hovedregel Hovedregelen i ekteskapsloven er at verdier som er ektefellenes felleseie skal deles likt etter at gjeld (lånte penger) er trukket fra. Vi sier at det er «nettoverdien»

av det ektefellene har som skal deles likt.

Når man skal dele verdiene lager man et regnestykke for hver av ektefellene. Ved å plusse sammen alle konas verdier som er i felleseie og trekke fra gjelden hennes, finner man ut hva kona skal dele med mannen. Man gjør det samme for mannen. Kona gir 50 % av sin del til mannen, og mannen gir 50 % av sin del til kona. Se eksempelet under.

Eksempel:

	<u>Kona</u>	<u>Mannen</u>
Verdier i felleseie	500 000	300 000
Gjeld	-100 000	0
<hr/>		
Til deling:	400 000/2 =200 000	300 000/2 =150 000

Kona får 50 % av mannens del som er 150 000 og mannen får 50 % av konas del som er 200 000. Det betyr at mannen og kona for 175 000 hver.

1.5 Hvordan gjeld skal trekkes fra

Reglene for hvordan gjeld skal trekkes fra er vanskelige. Det kan være lurt å kontakte JURK eller andre rettshjelpiltak hvis du lurer på reglene for å trekke fra gjeld. Det er ikke all gjeld som kan trekkes fra felleseie. Hvordan gjelden skal trekkes fra avhenger av om ektefellene har verdier som ikke skal deles, og hva gjelden er brukt til.

Ektefellene har bare felleseie og ingen verdier skal skjevdeles

Hvis ektefellene bare har verdier som skal deles likt er det enkelt. Hver av ektefellene kan da trekke fra all sin

gjeld i sin del (se punkt 1.4). Hvis den ene ektefellen har mer gjeld enn verdier, skal ikke den andre ektefellen betale med sin del av verdiene for denne.

Eksempel: Maria og Johannes skal skille seg. Maria har 500 000 og en gjeld på 100 000. Johannes har 500 000 og en gjeld på 600 000. Maria har verdier på 400 000 ($500\,000 - 100\,000 = 400\,000$) som skal deles likt, mens Johannes ikke har noen verdier til deling ($500\,000 - 600\,000 = -100\,000$). Johannes har en gjeld på 100 000 etter at han har trukket gjelden fra verdiene sine. Johannes får 200 000 av Marias verdier, men Maria skal ikke betale for Johannes sin gjeld.

Ektefellene har verdier som ikke skal deles likt

Hvis ektefellene har noen verdier som ikke skal deles (Se punkt 1.6), må man se på hva gjelden er brukt til og om gjelden er knyttet til verdier som skal deles eller ikke.

Eksempel 1: For gjeld som er brukt til å kjøpe eller forbedre ting som skal deles:

Hvis gjelden er knyttet til verdi som er felleseie, kan gjelden trekkes fra i ektefellens verdier som er felleseie.

Eksempel 2: For gjeld som er brukt til å kjøpe eller forbedre ting som ikke skal deles:

Hvis gjelden er knyttet til en verdi som ikke skal deles, kan gjelden ikke trekkes fra verdier som er i felleseie (som skal deles). Hvis gjelden er større enn de midlene som ikke skal deles, kan resten av gjelden trekkes fra verdiene som skal deles.

«annen gjeld» For annen gjeld (studielån, forbrukslån etc.) gjøres det et «forholdsmessig fradrag». Denne regelen kan være vanskelig å forstå. Her viser vi det som et regnestykke.

Eksempel Maria og Johannes skal skilles. Johannes har et studielån på 100 000. Han har også en hytte som er særeie som har en verdi på 400 000 og et hus som er i felleseie som har en verdi på 800 000.

Regnestykket	Kr 100 000 (studielån) x	<u>800 000 (hus i felleseie)</u> (800 000+400 000)	= 66 000 kan trekkes fra verdiene som skal deles likt
---------------------	-----------------------------	---	---

Johannes kan trekke 66 000 fra 800 000, som er verdien av huset som skal deles likt.

Felles gjeld

Ektefeller kan ha tatt opp gjeld sammen, eksempelvis har de lånt penger for å kjøpe et hus. Selv om ektefellene overfor banken er ansvarlige for hele lånet, kan ektefellene ha avtalt noe annet seg imellom.

Eksempel: Maria og Johannes har sammen tatt opp et lån på 500 000 for å kjøpe hus. Banken kan kreve 500 000 både av Maria og Johannes. Maria og Johannes har avtalt at Maria skal ha ansvar for å betale 200 000 og Johannes 300 000.

Det er avtalen mellom Maria og Johannes som bestemmer hvor mye gjeld hver av dem kan trekke fra når de skal dele.

1.6 Hva kan holdes utenfor deling?

Unntak fra hovedregel om likedeling

Selv om ektefellene ikke har laget en avtale om «særeie», kan noen penger holdes utenfor deling. Grunnen til dette er at det i noen tilfeller kan være urettferdig å dele alt likt.

Skjevdeling

Ektefellene trenger ikke dele verdier som de hadde 1) før de giftet seg eller som de senere har 2) arvet eller fått i 3) gave fra andre. Dette kalles «skjevdeling». Det som kan kreves skjevdelte er nettoverdien. Det betyr at gjeld må være trukket fra. Skjevdeling gjør det bare mulig å holde *verdier* utenfor deling. Derfor er det ikke sikkert at personen får beholde tingen.

Hvis kona ønsker å skjevdele verdier som hun hadde før hun giftet seg med mannen sin, må hun først trekke fra all den gjelden hun hadde da hun giftet seg. Hvis gjelden er større enn verdien, er det ingenting å skjevdele.

Eksempel 1: Mai og Ali giftet seg. Mai hadde kjøpt et hus før de giftet seg. Når de giftet seg var huset verdt 1 000 000. Mai hadde et studielån på 400 000 og et lån knyttet til huset på 400 000. Mai hadde tilsammen gjeld på 800 000 som hun må trekke fra for å finne ut hvor mye hun kan skjevdele. Regnestykket: $1\ 000\ 000 - 800\ 000 = 200\ 000$. Mai kan skjevdele 200 000. Det er den verdien hun tok med seg inn i ekteskapet.

Eksempel 2: Når Mai og Ali giftet seg var huset verdt 1 000 000, og Mai hadde en gjeld på 1 000 000. Regnestykket: $1\ 000\ 000 - 1\ 000\ 000 = 0$. Mai har ingen verdi å skjevdele.

Hvis en av ektefellene får en arv eller gave mens de er gift kan ektefellen skjevdele verdien av denne. Da er det bare gjeld som knytter seg til arven eller gaven som må trekkes fra.

Eksempel: I perioden Mai og Ali er gift arver Mai en hytte. Hytta er verdt 1 000 000. Mai har studielån på 400 000 og et lån knyttet til huset på 400 000, men det er ingen gjeld knyttet til hytta. Mai kan da skjevdele hyttas verdi som er 1 000 000.

Verdistigning Verdier som kan skjevdeles kan ha steget i verdi som følge av svingninger i markedet. Hvis den delen som kan skjevdeles har steget i verdi, kan denne verdistigningen også skjevdeles.

Eksempel: Da Mai og Ali giftet seg var huset til Mai verdt 1 000 000. Hun hadde en gjeld på tilsammen 800 000. Verdien Mai kan skjevdele er 200 000. 200 000 er det samme som 20 % av husets verdi. Noen år senere går Mai og Ali fra hverandre. Når de skal dele (se punkt 1.3) er huset til Mai verdt 2 000 000. Da kan Mai skjevdele 20 % av 2 000 000 som er 400 000.

Det er bare verdistigningen på den delen som kan skjevdeles som også kan skjevdeles.

Hvis huset til Mai har sunket i verdi er det verdien av huset når ektefellene skal dele som kan skjevdeles.

Du må kreve skjevdeling Hvis den ene ektefellen vil skjevdele verdier må ektefellen si ifra om det. Ektefellen må også bevise at verdien kommer fra arv eller gave, eller verdier fra før de giftet seg. Dette kan for eksempel være opplysningene du gir til skatteetaten (selvangivelse). Verdien som ektefellen vil skjevdele må ikke være brukt opp. Det kan være veldig vanskelig å bevise.

Loven stiller strenge krav til bevis.

når skjevdeling er urettferdig

Noen ganger har den ene ektefellen veldig store verdier som kan skjevdeles, noe som gjør at det er veldig lite igjen til den andre ektefellen. Dette kan være urettferdig. Det finnes en regel som sier at ektefellen ikke kan skjevdele hvis det gjør deling veldig urettferdig. Dette må vurderes i hver enkelt sak.

Andre verdier som ektefellene ikke må dele

Personlige ting

Personlige ting trenger du ikke å dele. Eksempel på personlige ting er klær, smykker og familiebilder fra din familie. Hvis det er veldig urettferdig, kan det hende at du allikevel må dele. Det kan for eksempel være at tingen har en veldig høy verdi.

Barnas ting

Barnas ting skal ikke deles. Hvis barna skal ha fast bosted hos en av foreldrene kan denne foreldrene kreve å beholde ting som brukes til barna.

Særeie

Særeie= ting og penger som ikke skal deles

«Særeie» betyr at verdier tilhører den ene ektefellen. Ting og penger som er «særeie» skal ikke deles når ektefellene skilles.

Må avtales

Ektefellene må avtale at de skal ha «særeie». Ektefellene kan avtale fullstendig eller delvis særeie. Delvis særeie vil si at noen ting skal være særeie og andre ting skal være felleseie. De tingene som er særeie skal ikke deles, mens resten skal deles. Hvis ektefellene avtaler fullstendig særeie, skal ingenting deles.

«ektepakt» En slik avtale må gjøres i «ektepakt». Ektepakt er en spesiell type avtale. Den må blant annet være skriftlig, og to vitner må være der når ektefellene skriver under avtalen. Hvis ektefellene har laget en ektepakt, må man se hva som står i ektepakten for å vite hva som skal deles.

Arv eller gave som er særeie Den ene ektefellen kan også ha fått en gave eller arv som andre har bestemt at skal være den ene ektefellens særeie.

Ektefellebidrag

I noen tilfeller kan den ene ektefellen kreve et pengebidrag fra den andre ektefellen. Dette kalles «ektefellebidrag». Hvis ektefellen har gått hjemme med barna og ikke har hatt en jobb og egne penger, kan det hende at hun kan få ektefellebidrag.

Normalt får du bare ektefellebidrag i en periode på maks 3 år. I noen tilfeller kan perioden være lengre.

Ektefellene kan avtale Ektefellene kan selv avtale at den ene skal få et ektefellebidrag. Hvis de ikke blir enige kan domstolen eller NAV bestemme.

Det skal mye til for at en ektefelle får ektefellebidrag.

1.7 Deling av «ting»

Hvem skal få hvilke ting? Over har vi snakket om deling av tingenes «verdi». Her skal vi snakke om deling av «ting». Det vil si hvem som får hvilke ting. Det er viktig å skille mellom reglene om deling av verdier og reglene om deling av ting. Selv om kona får en bestemt ting, betyr ikke det at hun får mer verdier enn mannen. Mannen skal ha så

mye penger som reglene om deling av verdier sier at han skal ha.

Eksempel:

Lars og Kari skal skille seg. De har et hus og en bil som de skal dele (som er felleseie). Husets verdi er 1 500 000 og bilen 500 000. Lars og Kari har bestemt at Kari skal overta huset og at Lars skal overta bilen. Kari må da betale Lars 500 000 sånn at begge ektefellene får like mye. Da får Kari og Lars 1 000 000 hver.

Ektefellene kan bli enige om hvem som skal ha hvilke ting, men dette kan være vanskelig fordi de krangler. Hvis ektefellene ikke klarer å bli enige må de følge reglene i loven.

Hvem eier hva?

For å finne ut hvem som skal ha hvilke ting må man se på hvem som eier tingen. Når man er gift kan det noen ganger være vanskelig å vite hvem som eier hvilke ting.

Det at man er gift har ikke noe å si for hvem som eier tingen. Det man kjøper for sine egne penger, eier man selv. Kjøper man en ting sammen, eier man det sammen. Man kan også avtale at man eier sammen noe som bare den ene ektefellen har kjøpt.

Eneie og sameie

Du beholder egne ting

Hovedregelen er at kona og mannen kan beholde egne ting. Hvis eksempelvis kona eier en ting 100 %, er denne tingen i konas «eneie», og hun kan beholde tingen.

**Ting
ektefellene
eier sammen**

Hvis tingen er i sameie, det vil si at mannen og kona eier tingen sammen, må man se på hvor stor del av tingen hver av dem eier. Mannen eller kona kan få overta tingen når han eller hun eier mer enn 75 % av tingen. Hvis ektefellene eier en ting 50/50, kan ingen av ektefellene kreve å overta tingen. Blir ikke ektefellene enige om hvem som skal ha tingen, må tingen selges og pengene deles.

Det finnes også en regel som sier at hvis resultatet av delingen blir veldig urettferdig, kan domstolen bestemme noe annet.

Egne regler for felles bolig og møbler

**Rett til å
overta felles
bolig**

Det gjelder spesielle regler for den boligen (det huset) som ektefellene har bodd sammen i. Selv om mannen eier boligen 100 %, kan kona kreve å overta boligen hvis hun har en *spesiell grunn*. Da må kona betale mannen det boligen koster.

Normalt mener domstolen at ektefellen har en spesiell grunn hvis hun kan bevise at hun har et større behov for boligen (trenger den mer) enn den andre ektefellen. Hvis ektefellen skal ha barna boende fast hos seg kan dette bety at hun har et større behov for boligen.

Kona kan ikke kreve å overta boligen hvis mannen har arvet boligen eller har fått den i gave av familien sin. Dette er viktig å vite.

**Rett til å
bruke felles
bolig**

Selv om den ene ektefellen ikke kan kreve å overta felles bolig, kan hun kreve å få bruke den. Dette gjelder selv om boligen er arvet eller gitt i gave til den ene ektefellen. Når man vurderer om den ene ektefellen skal ha rett til å bruke boligen, ser man også på behovet til barna og ektefellen.

En rett til å bruke boligen er ikke for alltid. Det er vanlig å bestemme at ektefellen kan bruke boligen frem til barna flytter ut.

Husleie for å bruke boligen

Den ektefellen som eier boligen kan kreve husleie fra ektefellen som bruker boligen. Hvis begge ektefellene eier boligen (sameie) kan den ektefellen som flytter ut av boligen kreve husleie fra ektefellen som bor der, men de må dele faste utgifter eksempelvis kommunale avgifter og eiendomsskatt. Den ektefellen som bruker boligen må betale utgifter som strøm, internett, TV.

1.8 Privat eller offentlig skifte

Privat skifte

De fleste ektefellene som går fra hverandre velger privat skifte. Privat skifte betyr at ektefellene gjennomfører delingen selv. Ektefellene kan velge om de ønsker å følge lovens regler for deling, eller om de vil avtale at ting og penger skal deles på en annen måte.

Som vi snakket om under punkt 1.1 kan ektefellene avtale noe annet enn det som står i loven. Det er viktig å vite at en slik avtale er bindende selv om avtalen er dårligere enn det som står i loven. JURK sier alltid at du ikke må skrive under på noe du ikke er enig i eller ikke forstår.

Ektefellene må ikke ha en advokat for å gjennomføre et privat skifte, men mange bruker en advokat likevel. Du kan ta kontakt med JURK hvis du skal skille deg og trenger hjelp med å dele ting og penger.

Offentlig skifte

Hvis ektefellene ikke klarer å bli enige om hvordan penger og ting skal deles kan det være en løsning å velge offentlig skifte. Offentlig skifte betyr at domstolen deler ektefellenes penger og ting etter reglene i loven. Hvis man ønsker offentlig skifte må

man søke til den lokale Tingretten.

Den største forskjellen mellom privat og offentlig skifte er at ektefellene ikke får forhandle seg frem til en avtale om deling når delingen skjer offentlig. Det er domstolen som bestemmer. Ektefellene må betale for offentlig skifte. Det kan koste mye penger.

DELING AV TING OG PENGER VED DØD

2.0 Når den ene ektefellen dør

«sammensatt skifte» Under skal vi snakke om deling av penger og ting mellom ektefellen som lever og arvingene til ektefellen som er død. Dette heter et «sammensatt skifte» og kan være komplisert.

To prosesser: Det kan være lettere å forstå hvis man tenker at et sammensatt skifte gjøres i to prosesser. *Første prosess* er å dele ektefellenes ting og penger mellom ektefellene. Dette gjør man etter reglene som vi har sett på over. Se punkt 1.0 til 1.8. Det vil si at man deler ting og penger som ved en separasjon eller skilsmisse. Det finnes noen spesielle regler, men de skal vi ikke snakke om her.

«dødsbo» Siden den ene ektefellen er død, deler man mellom ektefellen som lever og noe som kalles et «dødsbo». Dødsbo er alt det som tilhører ektefellen som er død.

Dele arven *Andre prosess* er å dele innholdet i dødsboet mellom arvingene – det vil si dele arven. Den ektefellen som lever er i denne prosessen en av arvingene. Disse reglene skal vi se på under punkt 2.2.

2.1 Uskifte

Hva er uskifte? Ektefellen som lever kan ha rett til å sitte i «uskifte». «Uskifte» betyr at delingen av tingene og pengene ikke skjer når den ene ektefellen dør, men senere. Dette er viktige regler å vite om. Uskifte kan være bra for ektefellen som lever fordi hun kan fortsette å leve som før. Hun trenger ikke dele opp økonomien, flytte eller

gi fra seg ting.

Melding til domstolen

Ektefellen som ønsker å sitte i uskifte må sende inn melding til domstolen (Tingretten) innen 60 dager etter at den andre ektefellen er død. Hvis du bor i Oslo skal meldingen sendes til Oslo byfogdembete. Dette skjemaet kan du finne på internettsiden til domstolen.

Domstolen vurderer om ektefellen kan sitte i uskifte og gir ektefellen en attest på at hun kan det.

Hva kan ektefellen sitte i uskifte med?

Felleseie

Som et utgangspunkt kan du bare sitte i uskifte med penger og ting som er i felleseie (se punkt 1.3). Ektefellene kan lage en ektepakt (se side 11-12) der det står at ektefellen som lever lengst skal få lov til å sitte i uskifte også med penger og ting som er i særeie.

Hva kan ektefellen bestemme i uskifte?

Hovedreglene er at den ektefellen som sitter i uskifte kan gjøre hva hun vil med tingene og pengene. Hun kan likevel ikke selge eiendom (eksempelvis hus), eller gi bort gaver som er veldig dyre. For å vurdere om en gave er veldig dyr må man se på hvor mye penger og ting ektefellene hadde.

Særkullsbarn må si ja til uskifte

Avtale med særkullsbarn

Hvis den ektefelle som dør har barn med en annen enn ektefellen som ønsker å sitte i uskifte, er uskifteretten begrenset. Barn den ene ektefellen har med en annen enn ektefellen kalles «særkullsbarn». Ektefellen som lever kan bare sitte i uskifte hvis særkullsbarna sier ja.

Det er også mulig å avtale med særkullsbarn før man dør at ektefellen som lever skal få sitte i uskifte. Hvis særkullsbarna sier ja er det lurt å få det skriftlig. Hvis særkullsbarna har sagt ja, kan de ikke ombestemme seg.

Selv om vi kaller det særkulls-«barn», er det bare voksne barn som kan si ja til uskifte. Det betyr at barna må være over 18 år.

Felles barn

Hvis ektefellene bare har fellesbarn trenger ikke ektefellen som ønsker å sitte i uskifte få samtykke fra barna. Ektefellen kan sitte i uskifte selv om barna ikke ønsker det.

Hva må du vite om uskifte?

Det kan være fint for ektefellen som lever å slippe å dele etter at ektefellen dør. Det er likevel viktig å vite at uskifte begrenser ektefellen på noen måter og kan ha økonomiske konsekvenser. Under snakker vi om noen ting man må se på før man velger uskifte.

Ektefellen får samboer eller gifter seg

Hvis ektefellen som lever er ung, kan det hende hun ønsker å gifte seg én gang til eller flytte sammen med en annen person. Det er viktig å vite at hvis hun gifter seg eller flytter sammen med en annen person må verdier og ting deles.

Ektefellen tjener penger

Hvis ektefellen som lever er ung, vil hun kanskje tjene penger og gjøre uskiftet større. Hvis hun sitter i uskifte må hun dele dette med arvingene etter ektefellen som er død.

Ektefellen må ta ansvar for gjeld

Ektefellen som sitter i uskifte må ta over gjelden/lån som den ektefellen som er død har. Hvis ektefellen som er død har mer gjeld enn penger burde man ikke sitte i

uskiye. For at ektefellen som lever beholder sin del av felleseiet (se punkt 1.3 og 1.4) må hun dele boet når ektefellen dør.

Lite verdier

Hvis ektefellen som lever er pensjonert og ektefellen som døde ikke hadde mye gjeld, kan uskiye være en god idé.

Hvis den ektefellen som er død ikke har mye penger, og store deler av arven vil gå til ektefellen som lever (se punkt 2.2), kan det være en god idé å dele med en gang.

Livsforsikring

Har ektefellen som er død tegnet en livsforsikring kan uskiye være en dårlig løsning. En livsforsikring er en økonomisk sikkerhet for ektefellen som lever og skal ikke deles med andre arvinger. Hvis ektefellen som lever sitter i uskiye blir livsforsikringen en del av uskiye, og må deles med arvingene til ektefellen som er død.

Mister retten til å skjevdele

Hvis man velger å sitte i uskiye mister man retten til å skjevdele (se side 9-11). Det er viktig å vite. Hvis ektefellen som lever har mange verdier som kan skjevdeles, kan det være lurt å dele med en gang. Hvis ektefellen som er død har mye som kan skjevdeles er det best for ektefellen som lever å sitte i uskiye.

Ektefellen får arv eller gave

Hvis ektefellen som sitter i uskiye får arv eller gave kan hun be om å dele ting og penger. Da kan hun skjevdele arven eller gaven og ikke dele med arvingene til den ektefellen som er død. Dette må hun gjøre innen 3 måneder etter at hun fikk gaven eller arven.

Alt skal deles i to

Når ektefellen som har sittet i uskiye dør, skal pengene og tingene deles i to, den ene halvparten går til mannen sine arvinger og den andre halvparten går til kona sine arvinger.

2.2 Hvordan skal arven deles mellom ektefellen og andre arvinger?

Verdiregler Hvis ektefellen som lever ikke skal sitte i uskifte, må arven deles mellom ektefellen og andre arvinger. Hvem som er arving bestemmer hvor stor del ektefellen får. Disse reglene er verdiregler. Det vil si at reglene ikke sier noe om hvem som skal ha hvilke ting. Hvordan ting deles kan du lese om under punkt 2.3.

Arven uten gjeld skal deles Det er «nettoarven» som skal deles. Det vil si de verdiene som er igjen etter at gjelden er trukket fra og andre regninger er betalt.

Ektefellens del

«minstearven» Loven sier at ektefellen minst skal ha 4 eller 6 ganger G (Grunnbeløpet). Grunnbeløpet fastsettes hvert år av Stortinget. Per 01.05.16 er G på 92 576 kr. Om det er 4 eller 6 G avhenger av hvem som er arvinger. Hvis arvingene ikke er i nær familie, får ektefellen mer.

Dette kalles «minstearven». Hvis den som dør har lite penger og ting kan det hende at alt går til ektefellen. Denne retten kan ektefellen som dør ikke ta fra den andre i testament.

Barn Hvis den som dør har barn, får ektefellen $\frac{1}{4}$ av arven. Hvis $\frac{1}{4}$ er mindre enn 4 G, får ektefellen 4 G. Det betyr at barna ikke får noe hvis arven er på 4 G eller mindre.

Foreldre/søsken Hvis den som dør ikke har barn, og det er foreldrene eller søsknene som er nærmeste arvinger, får ektefellen $\frac{1}{2}$ av arven. Hvis $\frac{1}{2}$ er mindre enn 6 G, får ektefellen 6 G.

Besteforeldre Hvis den som dør bare har besteforeldre eller annen fjern familie, arver ektefellen alt.

Barnas del

«pliktdelsarv» Hvis ektefellen som dør også har barn, skal 2/3 av verdiene gå til barna. Dette kalles barnas pliktdelsarv. Personer som har mye penger kan i testament begrense arven til barna og bestemme at barna maks skal få 1 000 000 kr hver.

Minstearven går foran Det går ikke an å ta fra barna retten til pliktdelsarven i testament. Det kan likevel hende at barna ikke får noen ting hvis den ene ektefellen lever. Grunnen til dette er at ektefellen som lever har rett på minstearv som går foran pliktdelsarven til barna.

Deling av arv gjennom testament

Man kan si at ektefellens minstearv og barnas pliktdelsarv begrenser muligheten til å dele arven gjennom testament. Etter at ektefellen har fått minstearven (som er 4 eller 6 G), og barna har fått sin pliktdel, kan ektefellen bestemme hvem som skal arve resten. Dette må gjøres i testament.

Eksempel: Spørsmål:
Kari har 1 000 000. Hun har ett barn på 45 år som hun ikke har kontakt med. Kari vil skrive i et testament at alle pengene skal gå til røde kors. Kan Kari det?

Svar:
Nei det kan hun ikke. Barnet har krav på å arve 2/3 av 1 000 000. Kari kan derfor bare testamentere 1/3 av 1 000 000 til røde kors.

Hvis testamentet tar fra ektefellen som lever minstearven eller sier at barna ikke skal få 2/3, gjelder ikke testamentet.

Regler for testament

Det er også regler man må følge når man lager et testament. Blant annet må et testament være skrevet ned, det må være signert av personen som testamenterer bort ting og penger. Testamentet må også underskrives av to vitner som vet at det er et testament, og som ser på at personen som testamenterer bort penger og ting skriver under. De som er vitner kan ikke få noen fordeler av testamentet.

Det er viktig at du setter deg godt inn i reglene. Hvis du ikke har fulgt reglene er testamentet ugyldig. Det vil si at testamentet ikke gjelder. Du kan ta kontakt med JURK hvis du lurer på hvordan man lager et testament.

2.3 Deling av «ting»

Det er vanlig at arven både er penger og ting. Reglene for hvordan man deler penger har vi snakket om under punkt 2.2. Hvis alt skal selges er det disse reglene man følger.

Arvingene kan kreve at ting blir solgt

Hvis ikke alt skal selges må arvingene i fellesskap bestemme hvem som skal ha hvilke ting. Hvis man ikke blir enige kan hver og en av arvingene kreve at tingene bli solgt. Dette gjelder selv om alle de andre arvingene ikke vil det.

Ektefellen kan overta felles bolig

Ektefellen som lever har rett til å overta bolig og møbler, hun må da betale arvingene hvis boligen og møblene er verdt mer enn det hun skal arve etter mannen. Dette gjelder bare hvis det ikke er veldig urettferdig for de andre arvingene.

Én arving kan også kreve å overta en ting hvis det er en god grunn for det, og de andre arvingene ikke har en god grunn for å si nei.

2.4 Privat eller offentlig skifte

Privat skifte

De fleste velger privat skifte. Privat skifte betyr at arvingene selv deler ting og penger etter personen som er død. Man må ikke ha en advokat for å gjennomføre et privat skifte, men mange bruker en advokat likevel. Du kan ta kontakt med JURK hvis du har spørsmål og trenger hjelp med å dele ting og penger.

Hvis arvingene ønsker å dele privat, må de sende inn et skjema til domstolen der personen som er død bodde innen 60 dager. Skjemaet kan du finne på internettsiden til domstolen.

For at man skal få skifte privat må minst én av arvingene ta ansvaret for gjelden/lånene til personen som er død.

«preklusivt proklama»

Det må sendes ut noe som heter «preklusivt proklama» for at alle personene som har rett på penger fra den som er død kan si fra om det. Et preklusivt proklama publiseres i Norsk Lysningsblad og minst én lokalavis. Dette må gjøres to ganger. Fristen for å si ifra er seks uker.

Offentlig skifte

Det kan stå i testamentet at arven skal skiftes offentlig. I noen tilfeller kan også en av arvingene eller kreditor (kreditor er de den døde skylder penger) kreve det. Offentlig skifte betyr at delingen av ting og penger gjøres av en domstol. En god ting med offentlig skifte er at ingen av arvingene må ta ansvar for gjelden til personen som er død.

Det koster penger å dele offentlig. Mange domstoler

tilbyr et møte før man deler ting og penger. Hvis arvingene blir enige om hvordan ting og penger skal deles, kan de bestemme seg for å skifte privat. Da må de bare betale en liten sum.

Et offentlig skifte tar ofte lengre tid enn et privat skifte. Det kan ta over ett år.

HVOR KAN DU FÅ HJELP?

Domstolen

Du kan finne informasjon om ekteskap og arv på internettsiden til Norges domstoler:

<https://www.domstol.no/no/Ekteskap-og-arv/>

Her finner du også skjemaene vi har snakket om i denne brosjyren.

Hvis du ikke vet hvilken domstol som er din lokale domstol kan du søke etter det der det står «finn din domstol».

JURK

JURK (Juridisk rådgivning for kvinner) gir juridiske råd til kvinner helt gratis. Vi kan hjelpe med mange juridiske spørsmål. Det koster ingenting. Hvis vi ikke kan svare finner vi noen som kan svare deg. Du kan finne informasjon om oss på internettsiden:

www.jurk.no

Du kan også ringe oss på 22 84 29 50.

Andre rettshjelpstiltak

Jusshjelpe i Nord-Norge

<http://jusshjelpe.no/>

tlf: 77 64 45 59

Jushjelpe i Midt-Norge

<http://jushjelpe.no/>

tlf: 73 51 52 50

Jussformidlingen i Bergen

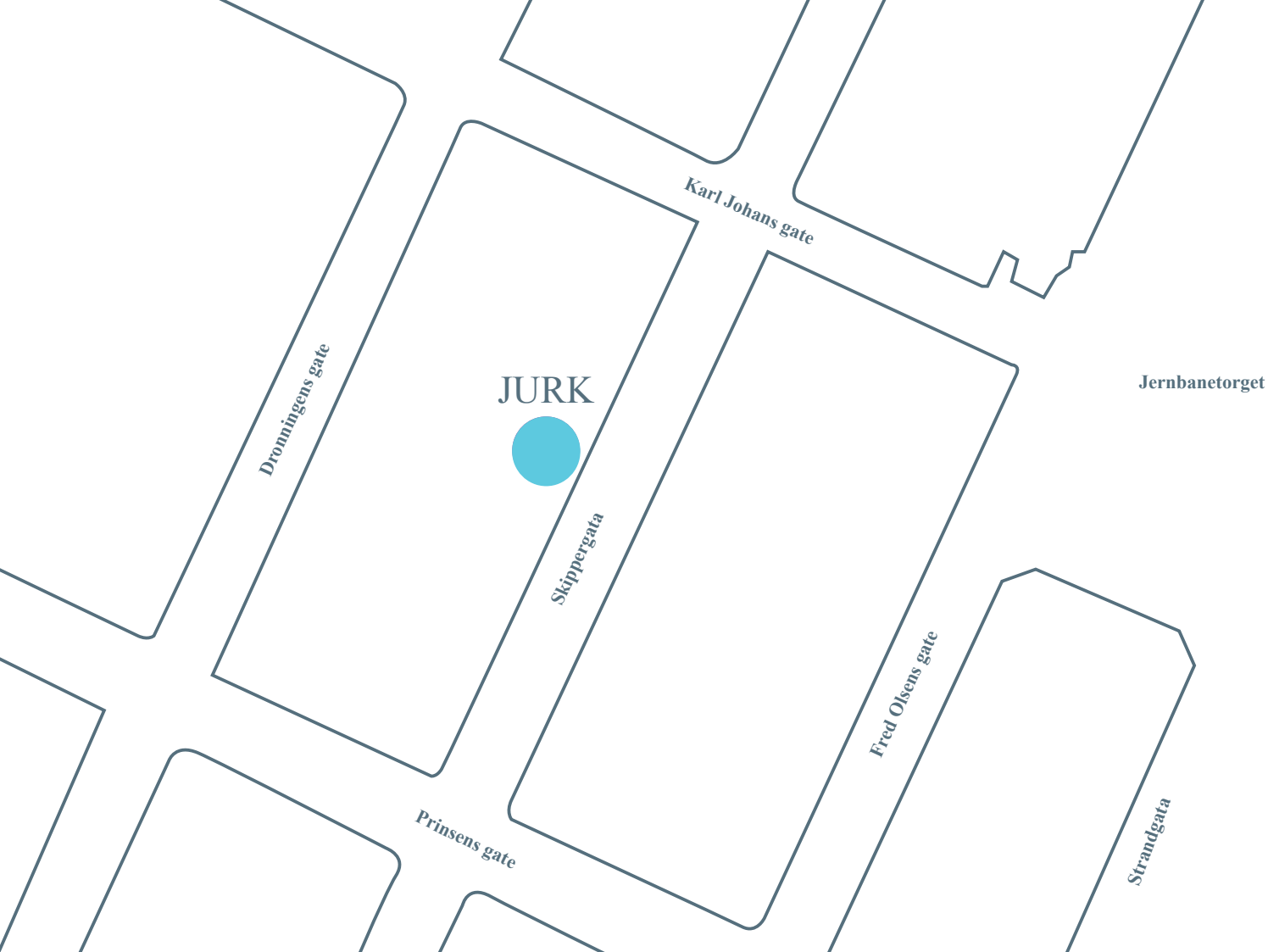
<https://www.jussformidlingen.no/>

tlf: 55 58 96 00

Advokat

Hvis du har behov for hjelp fra advokat kan du ta kontakt med en advokat. Hvis du ikke vet hvilken advokat du skal kontakte vil du finne ulike advokater på internettsiden:

www.advokatenhjelperdeg.no/finn-advokat

KONTAKT OSS

**Telefon:
22 84 29 50**

**Adresse:
Juridisk rådgivning for kvinner
Skippergata 23
0154 Oslo**

www.jurk.no

